

Tadeusz Jędrysiak

Architektura sakralna bahá'ítów, najmłodszej religii świata celem turystyki kulturowej

Słowa kluczowe: turystyka kulturowa – religijna, bahaizm, architektura sakralna baha'ítów, Dom Modlitwy

Streszczenie: Punktem wyjścia niniejszych rozważań autor uczynił zagadnienie turystyki kulturowo-religijnej. Na tle różnorodności kulturowej i religijnej Indii opracowuje zagadnienie religii bahaickiej w perspektywie założeń architektonicznych jej świątyń, tzw. Domów Modlitwy. Autor opracowania zwięźle opisuje historię oraz główne założenia tej najmłodszej monoteistycznej religii oraz przedstawia związek pomiędzy fundamentalnymi założeniami wiary, a jej świętymi miejscami. Całość zamyka próba analizy potencjalnego wpływu Domów Modlitwy na rozwój turystyki kulturowej.

1. Turystyka kulturowo-religijna

Turystyka kulturowa oparta jest na założeniach kontaktu i spotkaniu z szeroko rozumianą kulturą. Ludzie bowiem jadą tam, gdzie mogą zanurzyć się w aurze czegoś, co jest fascynujące, gdzie mogą posłuchać, zobaczyć i dotknąć. Ludzie chcą być także świadkami niezwykłego wydarzenia, wysłuchać koncertu, zobaczyć spektakl, uczestniczyć w uroczystościach religijnych, festiwalach folklorystycznych, regionalnych świątach, a nawet spróbować lokalnej kuchni. Turystyką kulturową możemy więc określić te wszystkie grupowe lub indywidualne wyprawy o charakterze turystycznym, w których spotkanie uczestników podróży z obiektami, wydarzeniami i innymi walorami kultury wysokiej lub popularnej albo powiększenie ich wiedzy o organizowanym przez człowieka świecie otaczającym jest zasadniczą częścią programu podróży lub stanowi rozstrzygający argument dla indywidualnej decyzji o jej podjęciu lub wzięciu w niej udziału [Mikos von Rohrscheidt 2008, s. 31].

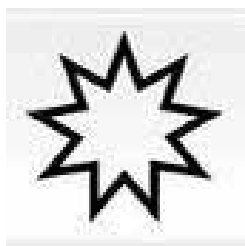
Rodzajem turystyki kulturowej są również podróże kulturowo-religijne, w których na pierwszy plan wysuwane są aspekty religioznawcze lub wyłącznie poznawcze. Turystyka tego typu jest również nośnikiem pewnych wartości kulturowych. W podróży tej miejsce święte nie stanowi zazwyczaj punktu docelowego, lecz znajduje się na trasie wyprawy. Turyści, pomimo że odwiedzając sanktuarium uczestniczą w aktach kultu, to jednak na pierwszy plan wysuwają zwiedzanie obiektów kultury religijnej [Jackowski 1991, s. 8]. Ośrodki architektury sakralnej cieszą się wśród turystów dużym szacunkiem w sensie religijnym i kulturowym, w tym nie tylko tych, którzy deklarują się jako ludzie wierzący. Powodem odwiedzin zabytków architektury sakralnej: kościołów, klasztorów, świątyń, meczetów, synagog czy innych miejsc kultu nie jest tylko ich ranga historyczna czy estetyczna, lecz także swoista aura sakralna - opinia miejsca świętego. Ten rodzaj turystyki kulturowo-religijnej cieszy się w ostatnich latach coraz większą popularnością. Uprawiają ją nie tylko osoby udające się w celach praktyk religijnych, ale także turyści, którzy chcą poznać piękno architektury i bogactwo artystyczne wnętrz takich obiektów. Głównym motywem tych wypraw jest więc chęć poznania nie tylko samych obiektów, ale przede wszystkim ich treści religijnych, jako że turystyka kulturowo-religijna nie musi ograniczać się tylko i wyłącznie do realizacji religijnych potrzeb turysty lub wymagań związanych z praktykowanym przezeń wyznaniem.

Interesującą destynacją podróży kulturowo-religijnych mogą być Indie. Turyści, obok podstawowych punktów programu, mają możliwość konfrontacji „na miejscu” z występującymi tam najpowszechniej religiami: hinduizmem, islamem, sikhizmem czy bahaizmem. Zwiedzanie obiektów sakralnych wymienionych religii, które dla turysty europejskiego zazwyczaj są dość egzotyczne, stanowi dużą atrakcję turystyczną samą w sobie. Pozwala jednocześnie lepiej zrozumieć kulturową złożoność tego wielkiego narodu, w tym skomplikowany system kastowy i dylematy codziennego życia lokalnych społeczności.

W niniejszym artykule zwrócono uwagę na najmłodszą niezależną monoteistyczną religię świata – bahaizm. Podwaliny wiary bahá'í (bahaizm) położył w XIX-wieku Irańczyk, Bahá'u'lláha (1817 – 92). Obecnie liczba jej wyznawców sięga 7,5 miliona, zamieszkują oni 218 różnych krajów oraz terytoriów zależnych i pochodzą z ponad 2 100 różnych grup etnicznych, dzięki czemu stanowi drugą po chrześcijaństwie wśród najbardziej geograficznie rozprzestrzenionych na świecie religii. Najwięcej wyznawców bahaizmu zamieszkuje Indie. W stolicy tego kraju, New Delhi znajduje się także jedyna świątynia wyznawców bahaizmu na kontynencie azjatyckim, Dom Modlitwy zwany Świątynią Lotosu. Od chwili otwarcia świątyni w 1986 r. miejsce to odwiedziło ponad 50 milionów osób, a w trakcie świąt indyjskich przychodzi tu nawet do 150.000 osób dziennie. Przewyższa to liczbę odwiedzających najpopularniejszą atrakcję turystyczną Indii, czyli mauzoleum Tadź Mahal w Agrze.

Na każdym kontynencie świata znajduje się przynajmniej jeden Dom Modlitwy bahaistów. Każdy z nich odznacza się bardzo ciekawym rozwiązaniem architektonicznym. Wszystkie Domy Modlitwy mają kształt dziewięciokąta o dziewięciu wejściach, zwieńczonego kopułą. Ma to symbolizować jedność dziewięciu religii światowych i ich otwartość na wszystkich ludzi, niezależnie od ich indywidualnych przekonań, rasy, narodowości, wieku czy zawodu. Bahaistyczny Dom Modlitwy jest więc w założeniu miejscem duchowego spotkania całej ludzkości. Przy budowie każdego z nich starano się nie tylko zadośćuczynić założeniom religii, ale także wykorzystać lokalne dziedzictwo kulturowe.

Ryc.1 Symbole bahaizmu

Symbol bahaizmu – 9-kątna gwiazda

Wersja artystyczna symbolu

2. Wiara bahá'í

Bahaizm powstał w Iranie na gruncie islamu. Poprzedzającym bahaizm nurtem był babizm, którego początki datują się na rok 1844. Wtedy to kupiec z Szirazu (Iran), Siyyid Ali-Muhammad znany jako Báb (po arabsku "brama") ogłosił się Posłańcem Bożym. Báb ustanowił odrębną religię, wiarę babitów, która miała swe własne prawa, zasady oraz mistyczne dzieła i doktryny. Głównym przesłaniem Bába i jego nauk było rychłe nadejście innego Posłańca Bożego. Drugi Posłaniec miał być dużo potężniejszy niż sam Báb, i miał przynieść wiek pokoju oraz sprawiedliwości, zapowiadany wcześniej w judaizmie, chrześcijaństwie, islamie oraz innych wielkich religiach świata. Báb określał tę osobę jako "Tego, Którego Bóg Objawi". Misja samego Bába trwała krótko. Siyyid Ali-Muhammad

został rozstrzelany 9 lipca 1850 r., a jego szczątki złożono w Mauzoleum na Górze Karmel w 1909 r. W 1863 r. Mirza Husayn-'Ali (1817-92) ogłosił się zapowiedzianym przez Bába Nauczycielem. Przyjął tytuł Baha'u'llah, co po arabsku oznacza "chwała boża". Potwierdził on zasady i prawa objawione przez Bába, które stały się integralną częścią wiary bahá'í. Baha'u'llah pozostawił po sobie ponad 100 tomów dzieł, uważanych przez jego wyznawców za natchnione.

Bahaici przyjmują wiarę w jednego Boga. Jest On stwórcą wszystkich rzeczy we wszechświecie, nie można Go ani zobaczyć ani poznać do końca, ale można Go poznawać przez jego atrybuty i przymioty, którymi obdarza ludzi (np. piękno, radość, miłosierdzie, sprawiedliwość, wiedzę, uprzejmość, honor itd.) oraz wszystko inne, co stworzył. Jako że Bóg nie jest osobą, jest nieosiągalny i niepoznawalny. Przez to Jego istota pozostaje poza zrozumieniem ludzi. To, co zostało stworzone, nie potrafi pojąć swojego Stwórcy. Dlatego, nie powinniśmy tworzyć wyobrażeń Boga w naszych umysłach, wyobrażając Go sobie na przykład jako człowieka. Atrybuty Boga są jak promienie słońca, ludzie mogą je odczuwać, ale ich nie ujrzą. Dlatego możemy odczuwać miłość Boga poprzez poznawanie jego atrybutów. Podstawową zasadą wiary bahá'í jest więc jedność ludzkości w całej jej różnorodności.

Wyznawcy tej religii uważają, że podstawy wszystkich religii są takie same. Bóg co jakiś czas zsyła Objawicieli Bożych, aby przekazali ludziom swoje nauki. Wśród tych Objawicieli bahaisci wymieniają: Abrahama, Mojżesza, Budę, Krisznę, Zaratustrę, Chrystusa, Mahometa, a także Bába i Baha'u'llaha, którzy dla bahaitów są objawicielami na ten czas. Według tego rozumowania należy zatem przypuszczać, że w przyszłości pojawi się następny (a nawet następni) Objawiciele Boży.

Wiara bahá'í nie jest odłamem żadnej innej religii. Głównym celem życia dla bahaitów jest poznać wolę Boga i przyczynić się do dokonującej ciągłego postępu globalnej cywilizacji¹. Bahaici starają się osiągnąć ten cel drogą różnych osobistych, rodzinnych i wspólnotowych działań. Co interesujące, bahaizm jest religią bez duchowieństwa i obrzędów kultowych. Wspólnie sprawuje się jedynie ceremonie pogrzebowe.

Pisma bahaickie podkreślają znaczenie codziennej modlitwy i medytacji, silnych więzów rodzinnych i małżeńskich, regularnych praktyk religijnych i podejmowania wysiłków na drodze służenia światu jako całości. Dorośli bahaici (powyżej 15 roku życia) cieszący się dobrym zdrowiem, powinni przestrzegać dziewiętnastodniowego postu, który trwa od wschodu do zachodu słońca każdego roku od 2 do 20 marca². Ci sami dorośli powinni każdego dnia odmawiać obowiązkową modlitwę, którą można wybrać dowolnie spośród trzech różnych. Oprócz tego przepisana jest jeszcze inna, krótka modlitwa, którą odmawia się codziennie: „Daję świadectwo, o mój Boże, że stworzyłeś mnie, abym Cię znał i wielbił.”

Jako główne prawdy wiary i normy życia wyznawców bahaizmu traktuje się: jedność rodzaju ludzkiego, niezależność w poszukiwaniu prawdy, zniesienie wszelkich przesądów, zgodność religii z wiedzą, równość płci, powszechny język pomocniczy³, edukację dostępną dla wszystkich dzieci, duchowy sposób rozwiązywania problemów gospodarczych oraz zniesienie skrajności między ubóstwem a bogactwem. Wyznawcy powinni skoncentrować się

¹ Bazując na tym, co powiedział twórca religii Baha'u'llah: „Wszyscy ludzie zostali stworzeni, aby rozwijać nieustannie rozwijająca się cywilizację.”

² Dzień 21 marca to bahaicki Nowy Rok. Bahaici używają kalendarza liturgicznego ustanowionego przez Bába, na potrzeby bahaizmu. Rachuba czasu rozpoczyna się 21 marca 1844, rok trwa 19 miesięcy po 19 dni każdy oraz 4 dni przestępne. Tydzień w bahaizmie rozpoczyna się w sobotę, a dzień – o zachodzie słońca. W kalendarzu bahaitów jest dziewięć świąt: Święto Ridvan (Objawienie Bahá'u'lláha, 21.04 – 2.05), Objawienie Bába (23.05), Odejście Bahá'u'lláha (29.05), Męczeńska śmierć Bába (9.07), Urodziny Bába (20.10), Urodziny Bahá'u'lláha (12.11), Dzień Przymierza (26.11), Odejście 'Abdu'l-Bahy (28.11), Post (2 – 20.03), Święto Naw-Ruz, czyli Bahaicki Nowy Rok (21.03).

³ Bahaici znani są z propagowania nauki o potrzebie istnienia na świecie jednego uniwersalnego języka, tzw. języka pomocniczego dla wszystkich ludzi. Wielu z nich przyjmuje, że powinien nim być esperanto.

na pracy nad samodoskonaleniem⁴. Bahaitom zakazane jest spożywanie alkoholu oraz przyjmowanie narkotyków, chyba, że te przepisane są przez lekarza. Wśród zabronionych praktyk znajduje się również hazard. Obmowa i plotka także są zakazane i powszechnie potępiane przez współwyznawców. Praca z kolei jest traktowana jako źródło szczęścia oraz indywidualnego i zbiorowego dobrobytu, dlatego każdy bahaita stara się rzetelnie pracować..

Bahaizm w swych założeniach jest ogólnościową religią, której celem jest zjednoczenie wszystkich ras i ludów w jednej powszechnej wierze. Bahaizm sam określa się jako wiara pokoju. Być może dlatego stale wzrasta liczba jego wyznawców i obecnie jest on uznawany za najszybciej rozwijającą się religię monoteistyczną. Niestety, od ponad 160 lat, czyli od początku powstania wiary bahá'í jej wyznawcy są prześladowani w swoim ojczystym kraju, gdzie przynależność do tej wspólnoty religijnej traktowana jest jako apostazja od islamu oraz herezja w stosunku do religii państwowej - szyizmu. Od czasów tzw. rewolucji islamskiej prześladowania przybrały formę zorganizowanych i zaplanowanych akcji kierowanych przez władze Iranu. Bahici są prześladowani także w licznych innych państwach muzułmańskich.

Na ziemiach polskich pierwsze wzmianki o wierze bahá'í pojawiły się w drugiej połowie XIX w. Pierwszą polską bahaitką była Lidia Zamenhof⁵, córka Ludwika Zamenhofa, twórcy esperanto. Jak na lojalną córkę przystało, była ona propagatorką esperanto, ale także bahaizmu, z którym spotkała się podczas Światowego Kongresu Esperanto w Genewie w 1925 r. L. Zamenhof uznała, że zasady nowej wiary są odzwierciedleniem idei samego Ludwika Zamenhofa⁶. W kwietniu 1926 r. stała się oficjalnie wyznawczynią tej religii. Ona też przetłumaczyła na esperanto kilka dzieł Bahá'u'lláha. Pod koniec 1937 r. wyjechała do Stanów Zjednoczonych, by uczyć tam esperanto i zasad bahaizmu. W związku z działaniami amerykańskiego Urzędu Imigracyjnego musiała powrócić do Polski w grudniu 1938 r. Podróżując po całym kraju kontynuowała działalność rozpoczętą w Stanach Zjednoczonych, po wybuchu II wojny światowej jako Żydówka została zatrzymana przez hitlerowskie władze okupacyjne, osadzona w getcie warszawskim, a następnie zamordowana w komórce gazowej.

Po II Wojnie Światowej pierwsze polskie wspólnoty bahaistyczne powstały dopiero po 1989 r. w Warszawie i Krakowie. W 1992 r. bahaizm został oficjalnie zarejestrowany jako Wiara Bahá'í z siedzibą główną w Warszawie. Obecnie posiada ośrodki w Warszawie, Krakowie, Białymstoku, Gdańsku, Katowicach, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Szczecinie, Wrocławiu. Liczbę wyznawców w Polsce szacuje się na około 500 osób⁷.

3. Bahaickie budynki sakralne

Bahaickie budynki sakralne dzielą się na: centra administracyjne, mauzolea, czyli miejsca w których pochowani są założyciele wiary bahá'í, oraz Domy Modlitwy, zwane też Domami Skupienia. Domy Modlitwy to miejsca święte, służące wysławianiu Boga i Jego Objawicieli, otwarte dla ludzi wszystkich narodowości, ras, klas i wyznań. Są one duchowymi ośrodkami głoszenia jedności ludzkości, przestrzeniami modlitwy i medytacji dla wszystkich. Natomiast regularne, lokalne zebrania bahaickie odbywają się częściej w mieszkaniach prywatnych lub w wynajętych salach.

Domy Modlitwy wyróżniają trzy podstawowe cechy: światło, zieleń (w rozumieniu terenów zielonych) i redukcja roli sztuki do minimum. W opinii Bahaułłaha światło miało być metaforą duchowego oświecenia. Z tego powodu w Domach Skupienia znajduje się wiele lamp i okien. Zieleń natomiast nawiązuje do życia duchowego i budzi wspomnienie rajskiego

⁴ Odwołując się do słów jednego z autorytetów religii, Abdu'l-Baha „Jaki jest cel naszego istnienia? Aby rozwijać [w sobie] cnoty.”

⁵ Urodzona 1904 r. w Warszawie, zmarła latem lub jesienią 1942 r. w obozie zagłady w Treblince.

⁶ W relacji L. Zamenhof jej ojciec Ludwik uważał, że wszyscy ludzie są jedną wielką rodziną, każdy z nas zasługuje na szacunek i ma takie same prawa obojętnie skąd pochodzi lub jaki ma kolor skóry.

⁷ Szersze informacje na temat wspólnoty bahaistycznej w Polsce: www.bahai.org.pl (1.07.2010).

ogrodu. Dzieła sztuki cieszą estetyczną wrażliwość patrzących. Domy Modlitwy wyłożone są perskimi dywanami [M. i U. Tworuschka 2009, s.20].

W bahaickich Domach Skupienia nie ma elementów zbędnych – ani w formie samej modlitwy, ani w formach dekoracyjnych. W świątyniach tych nie da się usłyszeć kazań, nie są odprawiane rytuały, nikt nie sprawuje funkcji duchowieństwa. W trakcie spotkań modlitewnych czyta się za to święte teksty zarówno wiary bahá'í, jak i innych religii światowych. Wnętrza bahaickich domów modlitwy są projektowane zgodnie z zasadą minimalizmu, nie ma w nich zbędnych ozdób, które rozpraszałyby medytujących w nich ludzi jak obrazy czy rzeźby. Tym samym więc bahaizm nawiązuje do historycznych tradycji ikonoklazmu⁸. Podobne tendencje można współcześnie zaobserwować w innych religiach np. w kościołach protestanckich, bardzo prostych i oszczędnych w formie. W bahaickich świątyniach modlący nie kierują się ku wizerunkowi Boga, ale wznoszą ciche modlitwy ku Bogu niematerialnemu, duchowemu. Jedynym symbolem umieszczonym w centralnym miejscu kopuły świątyni jest kaligrafia inwokacji do Boga „Chwała Najświętszemu Imieniu”. Jest to jedyny punkt, wyróżniający się na tle ascetycznego otoczenia, dzięki czemu do niego właśnie ukierunkowany jest wzrok modlącego się lub medytującego [Oniszk-Popławska]. Poza funkcją duchowo – modlitewną budynki te mają ambicję bycia centrum działalności społecznej dla lokalnych społeczności, dlatego też do uczestnictwa w programach modlitewnych oraz społeczno-ekonomicznych realizowanych wokół świątyni zapraszani są wyznawcy wszystkich wyznań i narodowości.

4. Architektura bahaickich Domów Modlitw jako atrakcja turystyczna

Wszystkie bahaickie Domy Modlitwy, mimo że zbudowane są w różnych stylach, posiadają dwie cechy wspólne: centralną kopułę i dziewięć wejść. Bramy – wejścia symbolizują otwartość bahaistów na wszystkie strony, zwłaszcza w stosunku do wyznań innych religii. Oznaczają również ich ścisły związek z naturą [M. i U. Tworuschka 2009, s. 17]. Domy Skupienia są budowlami centralnymi – każdy jest dziewięciokątem zwieńczonym kopułą. Budowle tego typu przeznaczone na cele sakralne cieszyły się dużą popularnością już w czasach renesansu, gdy ich symetryczność miała odzwierciedlać doskonałość Boga⁹. Harmonia formy bryły Domu Modlitwy zwykła współgrać z otoczeniem – budowle te często okolone są pięknie utrzymanymi ogrodami. W licznych tradycyjnych wierzeniach ogrody były odwzorowaniem nieba a nawet realnym, historycznym miejscem pierwotnego szczęścia ludzkości.. Kwitnące ogrody bahitów mają natomiast symbolizować nowe życie i rozwój duchowy [Oniszk-Popławska].

Architekci uczestniczący w procesie projektowania bahaickich Domów Skupienia zwracają uwagę na to, aby lokalne cechy kulturowe były odzwierciedlone w budowlach wznoszonej w danym miejscu. Przed podjęciem budowy przeprowadzane są konsultacje społeczne, mające na celu poznanie opinii lokalnej społeczności na temat możliwości zastosowania formy, koloru czy oświetlenia budowanej nowej świątyni.

Ogólnie zasady projektowania bahaickich Domów Modlitwy można podsumować za Oniszk-Popławską. Celem istnienia budowli jest modlitwa do Boga oraz zjednoczenie ludzi różnych ras, wyznań i warstw społecznych. Dlatego budowle te – w formie i charakterze – są otwarte dla wyznawców różnych religii, gdzie wszyscy wspólnie modlą się do jednego Boga. Każdy Dom Skupienia posiada dziewięć wejść, symbolizujących dziewięć głównych religii i ich jedność. Wszystkie wejścia z kolei prowadzą symbolicznie do tego samego miejsca, to

⁸ Ikonoklazm – „spór o obrazy” lub „walka z obrazami”, był ruchem wrogim kultowi ikon, czyli świętych obrazów, które stanowiły przedmiot adoracji we Wschodnim Cesarstwie Rzymskim. Ruch ten pojawił się w VIII i IX w. na terenach Bizancjum i państwa Franków, a później także w Niderlandach w XVI w. Przejawiał się on w prowadzonym na szeroką skalę niszczeniu ikonostasów, fresków, a nawet całych klasztorów oraz prześladowaniem osób adorujących ikony i inne wyobrażenia osób boskich lub świętych.

⁹ Sam okrąg także w innych religiach ma znaczenie symboliczne, zarówno wizerunki Buddy czy postaci świętych w chrześcijaństwie otoczone są okrągłą aureolą (cała postać) lub nimbem (głowy).

jest do wnętrza świątyni, symbolicznie zaś – do jednego Boga. Dom Modlitwy spełnia także rolę centrum większego kompleksu charytatywnego, który może obejmować szkoły, przytulki czy domy starości. Bahaickie budowle sakralne usytuowane są na przedmieściach miast wśród terenów zielonych, dzięki uwzględnieniu elementów lokalnego dziedzictwa kulturowego nikt nie powinien czuć się w nich obco. To co uniwersalne jest silnie podporządkowane temu, co partykularne – lokalni wyznawcy zawsze uczestniczą w wyborze projektu oraz w samym procesie budowy Domu [Oniszk-Popławska, s.13].

5. Bahaickie Domy Modlitwy na świecie.

Pierwszy w historii bahaicki Dom Modlitwy został wzniesiony w 1908 r. w Aszchabadzie, stolicy Turkmenistanu. W jego ogrodach mieściły się dodatkowe instytucje: szkoła, schronisko dla podróżnych, ambulatorium oraz bahaickie Centrum Narodowe. Rząd sowiecki przywłaszczył sobie ten kompleks budynków w 1938 r., zmieniając jego przeznaczenie na galerię sztuki. W 1948 r. silne trzęsienie ziemi spowodowało poważne uszkodzenia w strukturze budowli, co ostatecznie doprowadziło do decyzji o zrównaniu jej z ziemią w 1963.

Pierwotna idea zakładała, aby na każdym kontynencie znajdował się jeden nadrzędny Dom Skupienia, uważany za „Świątynię Matkę” dla danego regionu. Obecnie jest ich osiem, a zakres obszaru wpływów każdego z nich odzwierciedla raczej kręgi kulturowe niż faktyczny podział geograficzny. I tak „Świątynia Matka” dla Europy znajduje się we Frankfurcie nad Menem (Niemcy), dla Ameryki Północnej w Chicago (USA, Illinois), dla Ameryki Łacińskiej w Panama City (Panama), dla Ameryki Południowej w Santiago (Chile – w trakcie budowy), dla Australazji w Sydney (Australia), dla Półwyspu Indyjskiego w New Delhi (Indie), dla Oceanii w Apii (Samoa Zachodnie), zaś dla Afryki - w Kampali (Uganda).

Budowlami, które reprezentują nowoczesne rozwiązania architektoniczne są świątynia w New Delhi w Indiach (z 1986) oraz świątynia w Santiago de Chile (pierwotny planowany rok zakończenia budowy 2008, wciąż brak informacji o ostatecznym ukończeniu prac). Natomiast pozostałe budowle wzniesiono w połowie XX w. W 2001 r. otwarto nowe budynki bahaickiego centrum administracyjnego w Hajfie (Izrael), które są utrzymane w stylu klasycystycznym.

Europa
Frankfurt – Niemcy

Ameryka Północna
Chicago - USA

Ameryka Łacińska
Panama City – Panama

Ameryka Południowa
Santiago de Chile – Chile

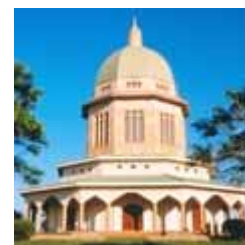
Australazja
Sydney – Australia

Półwysep Indyjski
New Delhi – Indie

Oceania
Apia – Samoa

Afryka
Kampala – Uganda

Ryc. 2. Bahaickie Świątynie-Matki

6. Krótka charakterystyka poszczególnych obiektów

Centrum administracyjne Wiary Bahá'í w Hajfie – Izraelu

Centrum duchowe i administracyjne Wiary Bahá'í, które powstało wokół Mauzoleum Bába, mieści się w Hajfie w Izraelu, na Górze Karmel. Sama góra Karmel już w dalekiej przeszłości była uważana za świętą. Jeszcze prorok Izajasz pisał, że ustanowił tu swój dom Bóg, a w IX w. przed Chrystusem w jaskiniach na jej zboczach miał przemieszkiwać wielki prorok Eliasz. W XII w. krzyżowcy pielgrzymowali do Góry Karmel, a w XIII w. założono tu Zakon Karmelitów, natomiast w XIX w. grupa niemieckich „templariuszy” osiedliła się u jej podnóża, czekając tu na powtórne przyjście Chrystusa.

Dla bahaitów Mauzoleum Bába jest drugim pod względem znaczenia najświętszym miejscem na świecie, miejscem głębokiej modlitwy i medytacji. Ukończone ostatnio ogrodowe tarasy na zboczu Góry Karmel przedstawiają szczególną wizję piękna i harmonii, duchowych cech, które drogie są bahaitom na całym świecie. Harmonia, symetria i porządek są ważnymi zasadami estetycznymi, od których ogrody przyjmują swój kształt, jako wyraz słów ‘Abdu’l-Bahy¹⁰: „To naturalne dla serca i ducha, by czerpały przyjemność i radość ze wszystkich rzeczy, które wykazują symetrię, harmonię i doskonałość”. Zaprojektowane w kształcie dziewięciu koncentrycznych okręgów tarasy wydają się promieniować z Mauzoleum, a ich wszystkie linie i zaokrąglenia kierują uwagę na budynek znajdujący się w ich sercu.

Na Górze Karmel znajduje się także Powszechny Dom Sprawiedliwości. Jest to naczelny organ administracyjny wiary bahá'í, który przewodzi Wspólnocie Bahá'í od 1963 r. Składa się on z dziewięciu członków wybieranych przez wszystkie Narodowe Zgromadzenia Duchowe. Budynek Powszechnego Domu Sprawiedliwości został zaprojektowany w 1972 r. przez Hosseina Amant’a¹¹ w stylu neoklasycystycznym. Składa się on zarówno z części naziemnej, jak i podziemnej – doświetlonej od góry systemem świetlików.

---

¹⁰ Abbas Effendi, znany jako „Abdu’l-Baha” (z arab. „Sługa Chwały”) urodził się 23.05.1844 r.. Miało to być tej samej nocy, w której Bab po raz pierwszy ogłosił swoje przesłanie. Był on najstarszym synem Baha’u’llaha i miał jedynie osiem lat, kiedy jego ojciec został uwięziony po raz pierwszy. Towarzyszył Baha’u’llahowi przez 40 lat jego banicji i więzienia, stał się nie tylko najbliższym towarzyszem swojego ojca, ale także i jego pełnomocnikiem. Po odejściu Baha’u’llaha 29.05.1892 r., Abdu’l-Baha stał się przewodnikiem wspólnoty Baha’i, na którego wcześniej wyznaczył go ojciec. Był także jedynym autoryzowanym interpretatorem nauk swojego ojca. Jako nieomylny przewodnik i architekt szybko rosnącej wspólnoty, wzmacnił doktryny oraz przedstawił główne zarzysy administracyjnych instytucji wiary. Jego życie i postępowanie stanowi dla wiernych przykład tego, jak należy ucieleśniać nauki bahaickie.

Abdu’l-Bahá zmarł 28.11.1921 r., w Hajfie. Jego pogrzeb zgromadził ponad 10 000 ludzi - Żydów, chrześcijan, muzułmanów i bahaitów. Określano go jako „żyjący przykład bezinteresownego poświęcenia”, „filar pokoju” oraz tego, który prowadził ludzkość na „Drogę Prawdy”. Podobnie jak Baha’u’llah, Abdu’l-Bahá spisał wolę i Testament. W swoim Testamencie wyznaczył swojego najstarszego wnuka, Shoghi Effendi’ego, na swego następcę i „Strażnika Wiary Bahá’i”. Dzięki temu jedność wspólnoty bahaickiej znów została zachowana.

Abdu’l-Bahá napisał ponad 27 tys. tablic, z których tylko niewielka część została przetłumaczona na język angielski. (za: www.bahai.org.pl/?page_id=213 data dostępu: 27.09.2010)

¹¹ Hossein Amanat (ur. 1942) – architekt budynków administracyjnych Światowego Centrum Wiary Baha’i w Hajfie, w Izraelu oraz bahaickiego Domu Skupienia na Samoa. W 1966 r. wygrał konkurs, który zapoczątkował jego karierę. Był 24-letnim absolwentem szkoły architektury w Teheranie (Iran), kiedy zwyciężył w narodowym konkursie na projekt Statuy Wolności Shahyad w Teheranie, która odtąd stała się symbolem nowoczesnego Iranu. Od tej pory Amanat zaprojektował kilka z najbardziej prestiżowych nowoczesnych budowli w Iranie. W 1972 r. podjął się budowy Siedziby Powszechnego Domu Sprawiedliwości, a później otaczających ją budynków administracyjnych na Górze Karmel. Miały one przetrwać wiele lat, być funkcjonalne i zdolne przystosować się do nowoczesnej technologii. Zbudowane w klasycznym stylu greckim, harmonizują z istniejącymi strukturami i wyszukanymi ogrodami, które je otaczają i stanowią kontrast z ich awangardowym stylem. By nie przytłaczać krajobrazu ogrodów, Amanat zaprojektował budynki jako pawilony nad ziemią z resztą powierzchni pod ziemią, przy użyciu świetlnych „studni” wpuszczając do nich naturalne światło. Sam Amanat nazywa siebie „architektem wnętrza”: dwie trzecie budynku Centrum Studiów nad Tekstami znajduje się pod ziemią. Tworząc ten jedyny w swoim rodzaju kompleks architekt uchwycił ducha klasycznej zachodniej architektury i zjednoczył

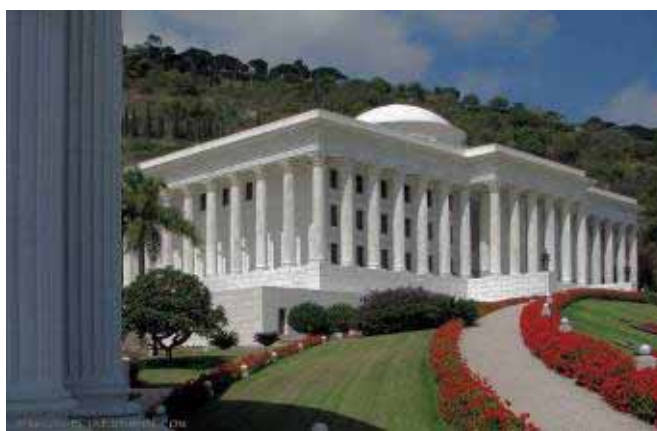
Święte miejsca wyznawców bahaizmu w Hajfie mieszczące się na Górze Karmel, w 2008 r. zostały wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO, jako świadectwo tradycji pielgrzymek do miejsc związanych z bahaizmem. Wpis obejmuje 26 budynków, pomników i miejsc w Akrze i w Hajfie, związanych z założycielami tej religii, wśród których są m.in.: sanktuarium i grobowiec Bahaułłaha w Akrze oraz Mauzoleum założyciela bahaizmu w Hajfie.

Ryc. 3. Ogrody bahaickie z Mauzoleum Bába, założyciela Wiary Bahá'í w Hajfie – widok panoramiczny

Ryc. 4. Mauzoleum Bába, założyciela Wiary Bahá'í.

Ryc. 5. Centrum administracyjne Wiary Bahá'í, Powszechny Dom Sprawiedliwości.

Dom Modlitwy w Chicago, Illinois, USA

Bahaicki Dom Modlitwy w Ameryce Północnej jest usytuowany nad brzegiem jeziora Michigan, w Wilmette, na północ od Chicago. Aż 50 lat upłynęło od momentu podjęcia decyzji o budowie do momentu oddania obiektu do użytkowania (1953 r.). Budynek ma kształt dzwonu o wysokości 58m, w środku jest miejsce dla 1200 osób. Wielkim osiągnięciem architektonicznym jest przeszklenie całej budowli ozdobionej koronkowym ornamentem. Dom Modlitwy w Wilmette odzwierciedla różnorodność społeczeństwa amerykańskiego poprzez obecność symboli mających reprezentować różne grupy etniczne stanowiące mieszanekę społeczeństwa amerykańskiego. Na filarach świątyni są umieszczone symbole poszczególnych religii i wierzeń, w tym Indian (np. hinduizm – swastyka, judaizm – gwiazda Dawida, chrześcijaństwo – krzyż). Forma budowli nawiązuje natomiast do tradycji islamu. Architekt Luis Bourgeois starał się, aby różnorodność kultur była jednocześnie zespolona prostotą formy budynku, która ma odzwierciedlać fakt, iż różnorodność nie wyklucza jednocześnie podobieństw różnych religii. W 1978 r. budynek został wpisany na krajową listę zabytków USA. Obecnie świątynia jest jedną z głównych atrakcji turystycznych Chicago – rocznie odwiedza ją 230.000 osób.

---

ją z bliskimi mu wschodnimi zasadami. Wielokrotnie nagradzany, m.in. w 1985 r. - Tucker Architectural Award za doskonałość projektów i zastosowanie kamienia. Obecnie Amanat jest obywatelem Kanady, od 1980 r. mieszka w Vancouver.

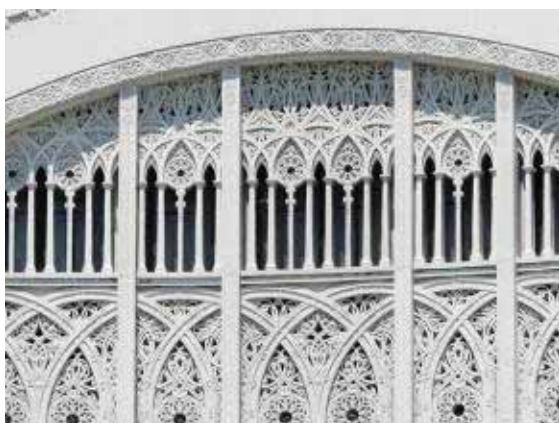

Dom Modlitwy, widok ogólny.

Kopuła widziana od wewnątrz.

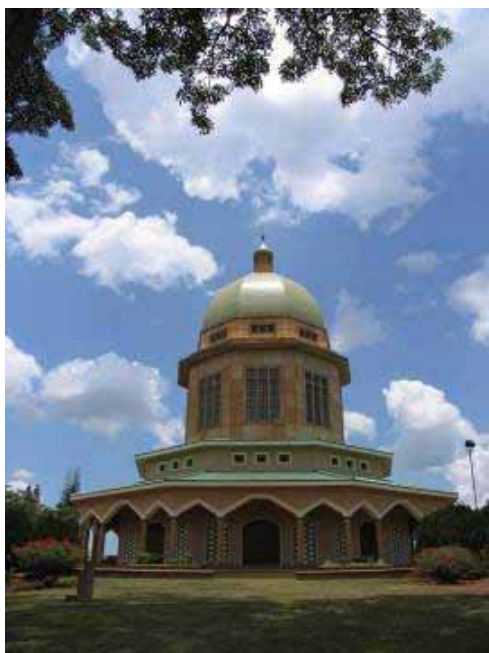

Symbole wielu religii na filarze.

Ryc. 5-9. Dom Modlitwy w Chicago, Illinois, USA

Uganda

Afrykański Dom Modlitwy został wzniesiony na wzgórzu Kikaya, na obrzeżach Kampali, stolicy i zarazem największego miasta Ugandy, położonej na południu kraju w pobliżu Jeziora Wiktorii. Stolica jest otoczona kilkoma wzgórzami, na każdym z nich znajdują się święte miejsca innej kultury – grób władcy jednego z plemion Ugandy, meczet, a na innym świątynia bahaicka. Kamień węgielny zaprojektowanej przez Charlesa Masona Remeya świątyni, został położony w styczniu 1958 r., a otwarto ją zaledwie trzy lata później. Tak jak wszystkie bahaickie domy modlitwy ma ona dziewięć wejść, zaś jej wnętrze jest pozbawione ornamentów i ozdób. Na jednej ze ścian znajduje się symbol Największego Imienia. Zewnętrzna część kopuły została pokryta zielonymi płytkami ceramicznymi pochodzącymi z Włoch, część dolna - kolorowymi płytkami z Belgii, a kolorowe szkło znajdujące się w panelach pochodzi z Niemiec. Wokół świątyni znajdują się ogrody pełne kwiatów, drzew i krzewów, co rodzi wrażenie przebywania w oazie spokoju.

Wnętrze kopuły

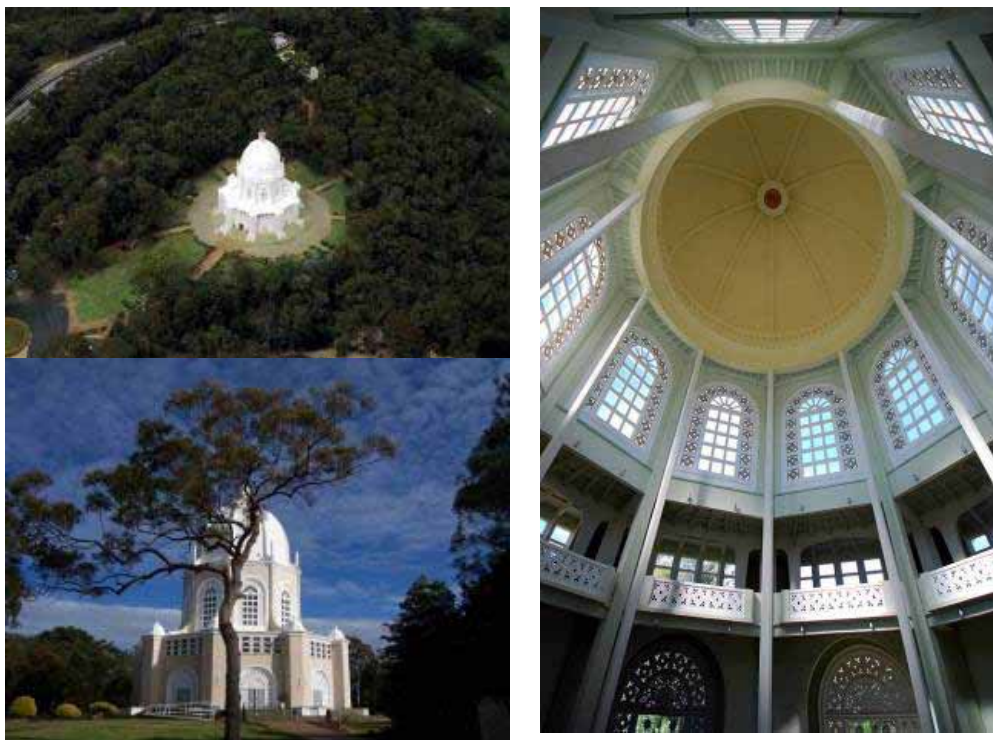

Ryc. 10-12. Dom Modlitwy w Kampala

Australia - „Anioł z Sydney”

Centralny Dom Modlitwy dla Australazji powstał w Ingleside, w Nowej Południowej Walii (Australia), a został ukończony w 1961 r. Świątynia jest ważnym i rozpoznawalnym budynkiem, usytuowanym na jednej z plaż na północ od Sydney. Jak wszystkie inne - i ten Dom Skupienia jest otoczony ogrodami, na terenie których zlokalizowano również centrum dla odwiedzających. W obiekcie nazywanym „Aniołem z Sydney” spotyka się różnorodne style architektoniczne: wpływy azjatyckie mieszają się tu z włoską architekturą XVI-wieczną, inspirowaną przez budowle Andrei Palladio¹² jak i wpływami lokalnymi. Świątynia ma symbolizować opal, który jest kamieniem typowym dla Australii. Fragmenty kamienia zatopione w ścianach świątyni powodują, że świątynia skrzy się w promieniach słońca. Jest to 40 metrowa budowla wyposażona w salę modlitewną dla 600 osób. Świątynia, podobnie jak Dom Modlitwy z Ugandy, została zaprojektowana przez Charlesa Masona Remeya.

¹² **Andrea Palladio** (1508-80) - włoski architekt i teoretyk architektury. Jeden z pierwszych nowożytnych architektów, który sformułował w formie traktatu, a następnie stosował systemowe zasady organizacji i projektowania przestrzeni rezydencjonalnych. Szczególnie silne oddziaływanie odniosły poglądy artysty w Anglii, gdzie jego kontynuatorzy, Inigo Jones, Christopher Wren i inni, stworzyli styl zwany palladianizmem. Palladio był odnowicielem klasycznej architektury antyku, całkowicie przeobraził miasto, a stworzony przez niego styl stał się miarą dla przyszłych pokoleń architektów

Ryc. 13-16 „Aniol z Sydney”, Australia

Ryc. 17-18 Dom Modlitwy we Frankfurcie

Niemcy

Europejski Dom Modlitwy został wybudowany u stóp stosunkowo niskiego pasma górskiego – Taunus w środkowych Niemczech, na terenie Hesji. Świątynia mieści się w Langenheim na przedmieściach Frankfurtu nad Menem. Jej projekt został wybrany w drodze międzynarodowego konkursu architektonicznego, a budowę ukończono w 1964 r. W porównaniu z innymi domami modlitwy ten w Langenheim, poprzez zastosowanie betonowych żeber konstrukcyjnych i prostych linii, wydaje się nawiązywać do filozofii Bauhausu¹³. Świątynia jest wybudowana ze stali, aluminium i szkła. Niemiecki architekt, Teuto Rocholl zaprojektował kopułę o wysokości 28 metrów i średnicy – 25. Dwadzieścia siedem (trzy razy dziewięć) filarów (zeber) wnętrza wykonanych z żelbetu stanowi wsparcie kopuły. Pomiędzy żebrami występuje 540 otworów okiennych w kształcie rombu, co nadaje kopule optycznej lekkości. Dzięki otworom możliwa jest gra światła i cienia we wnętrzu – zarówno światła

dziennego wpadającego przez otwory do środka jak i w nocy poprzez oświetlenie świątyni od

¹³ Bauhaus – uczelnia artystyczna powstała w 1919 r. w Weimarze z połączenia Akademii Sztuk Pięknych i Szkoły Rzemiosł Artystycznych, później działająca w Dessau i Berlinie. Istniała do 1934 r. Określenie „Bauhaus” używane jest również potocznie jako nazwa stworzonego przez nią kierunku architektonicznego, będącego jednym z odłamów niemieckiego modernizmu. Celem tego kierunku było rozwijanie nowoczesnej architektury funkcjonalnej. Architektura ta była integralnie związana z innymi dziedzinami sztuki, łącząc techniczne i estetyczne walory budowli.

wewnątrz. Światło sączy się przez otwory, podkreślając ażurowość ścian budowli. W 1987 r. budowla została przez władze krajowe Hesji uznana za pomnik kultury.

Panama

Dom Modlitwy dla Ameryki Łacińskiej został wzniesiony w Panamie w 1972 r. W kraju tym mieszka ok. 3 mln mieszkańców, z czego bahaisci stanowią zaledwie 1,1% (84% populacji deklaruje się jako katolicy). Świątynia bahaicka położona jest ok. 10 km za miastem Panama w miejscowości Cerro Sonsonati. Dom Modlitwy stoi na wzgórzu skąd roztacza się malowniczy widok na całą stolicę oraz na Kanał Panamski. Architektem był Peter Tillotson. Świątynia jest przykryta kopułą, pod którą znajdują się siedziska dla 700 osób. Swoim wyglądem świątynia przypomina skorupkę jajka. Wewnętrzne schody, na których wsparta jest kopuła, nawiązują do tradycji prekolumbijskiej. Według dawnych wierzeń tutejszych Indian schody były rodzajem podestu, z którego dusza człowieka po śmierci wznosi się do nieba.

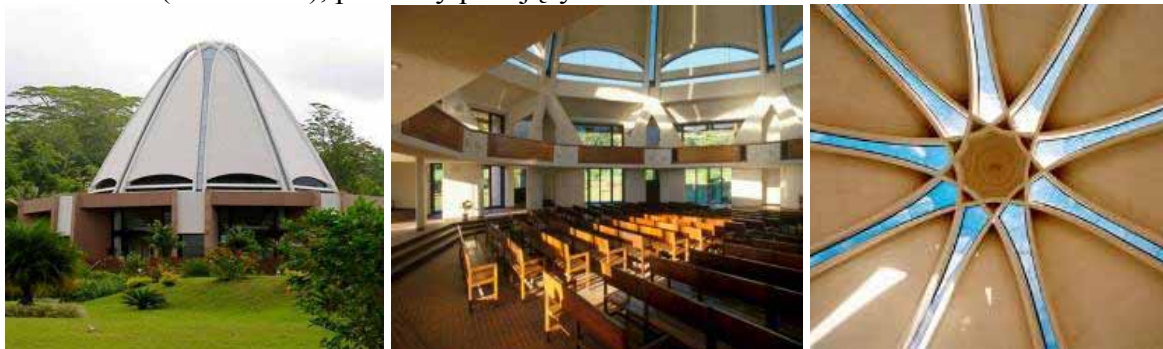

Ryc. 19-20. Dom Modlitwy w Cerro Sonsonati.

Samoa

Archipelag Samoa leży w południowej części Oceanu Spokojnego, w centralnej Polinezji. Rozciąga się na długość ponad 600 km. Niezależne Państwo Samoa (oficjalna nazwa kraju do 1997 roku znanego jako Samoa Zachodniej) obejmuje zachodnią część Wysp Samoa, pozostałe stanowią terytorium Stanów Zjednoczonych jako Samoa Amerykańskie. W skład Samoa wchodzi 9 wysp, z których jedynie cztery są zamieszkane. Liczba mieszkańców wynosi ok. 220 tys. Samoa jest monarchią konstytucyjną, ze stolicą w Apia.

Dom Modlitwy w regionie Oceanu Spokojnego znajduje się w Tiapapata, tuż obok miasta Apia. Został on zaprojektowany przez wspomnianego irańskiego architekta Hosseina Amanat'a i ukończony w 1984 r. W ceremonii otwarcia uczestniczył Malietoa Tanumafili II, król Samoa (1913-2007), pierwszy panujący monarcha bahaíta.

Ryc. 21-23. Dom Modlitwy w Apia

Indie – „Świątynia lotosu”- cud nowoczesnej architektury

Dom Modlitwy na subkontynencie Indyjskim został wzniesiony na obrzeżach Nowego Delhi. Świątynia została ukończona w 1986 r., po budowie trwającej prawie 7 lat. W uroczystości otwarcia uczestniczyło 400 wybitnych gości oraz ponad 7000 bahaitów z 114 krajów świata. Zaledwie w 10 tygodni po inauguracji bahaicki Dom Modlitwy w Indiach odwiedziło ponad 250 tys. zwiedzających. Dziś budynek uważany jest za jeden z cudów nowoczesnej architektury i stał się jednym z symboli New Delhi.

Dom Modlitwy w Nowym Delhi znany jest także jako „Świątynia lotosu” ze względu na swój kształt – ogromny kwiat lotosu¹⁴ pływający na wodzie, co symbolizuje dziewięć oczek wodnych będących elementem składowym budowli. Nie tylko sama budowla centralna przybrała tak ciekawą formę - jest ona usytuowana na 80-akrowym terenie zadbanej zieleni i otoczona pięknymi ogrodami. Architektem i kierownikiem budowy domu modlitwy w New Delhi był Fariboz Sahba¹⁵. Twórca starał się projektować zgodnie z przykazaniem Louisa Sullivana¹⁶ „forma podąża za funkcją”, stosując tę zasadę dla budowli, która ma złożone, nakładające się na siebie funkcje praktyczne, takie jak „dom zebrań” jak i duchowe jak: „źródło inspiracji dla odwiedzających”.

Betonowa kopuła świątyni ma 34,5 m wysokości i 75 m średnicy. Pierwsza warstwa kopuły składa się z 54 żeber wypełnionych betonem. Dwa wewnętrzne rzędy liści wygięte są do środka, podczas gdy zewnętrzne wygięte są na zewnątrz. Żelbetowa konstrukcja obłożona jest płytami marmurowymi sprowadzonymi z Grecji. Płatki składają się z przylegających do siebie elementów to jest marmurowych płyt, zatapiających w betonie. Spoiny pomiędzy płytami są elastyczne, tak aby zapewnić trwałość budowli w razie wystąpienia trzęsienia ziemi. Stal wykorzystana w budownictwie poddana została procesowi galwanizacji, aby uniknąć zacieków z rdzy na białych ścianach budowli. Architekt utrzymuje, że budowla nie mogłaby być wniesiona w innej części świata bez zaangażowania miejscowej ludności i tradycyjnych technik budowy. Budowla jest dowodem na to, że nowoczesne obiekty nie zawsze wymagają zaangażowania nowoczesnych technologii przy ich wznoszeniu.

Nowoczesna świątynia, choć zachwyca swoim kształtem i precyzją wykonania, w środku ujmuje niezwykłą prostotę. Surowe wnętrze, które może pomieścić 2500 osób, pozbawione jest ozdób i przedstawień Boga czy proroków. W Indiach wnętrze to kłóci się z typowym wyobrażeniem świątyń, zachwycających z kolei bogactwem zdobień. Budowla jest obłożona płytami marmurowymi, obrabianymi pojedynczo na miejscu budowy. Przy budowie wykorzystano tradycyjne, indyjskie metody, przykładowo beton noszony był przez robotników w 20-kilogramowych koszach na głowie. Powierzchnie wewnątrz budynku zostały również obłożone płytami marmurowymi, a ścieżki oraz schody lokalnie

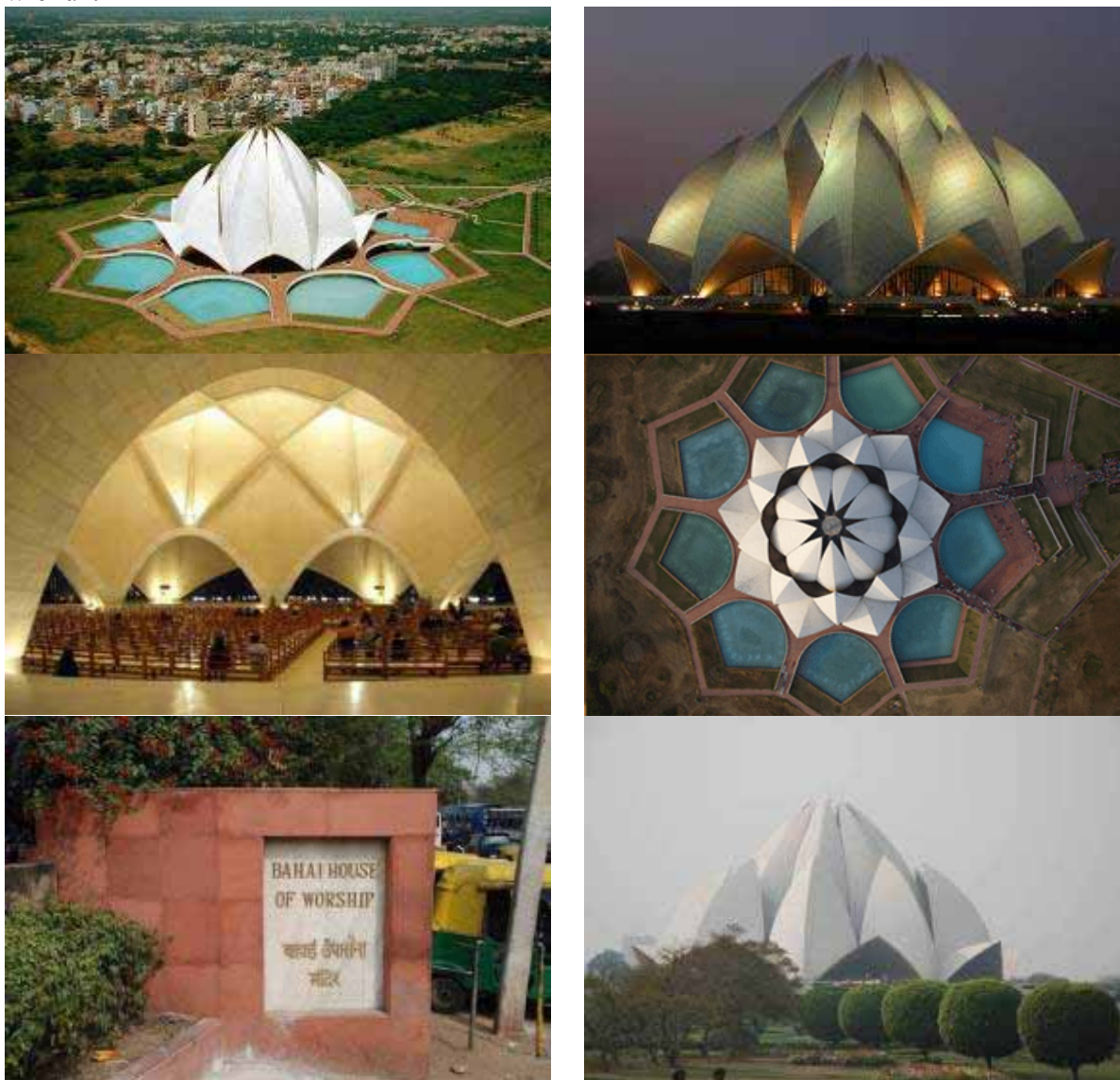
¹⁴ Kwiat lotosu został świadomie wybrany jako forma budowli, jako że w tradycji wierzeń indyjskich symbolizuje on czystość i oświecenie. Przykładowo hinduistyczne bóstwo Brahma wyłoniło się z kwiatu lotosu, w buddyzmie natomiast szczególnie podkreśla się fakt, iż lotos wyrasta z błota, co symbolizuje, że każdy wyznawca może osiągnąć doskonałość.

¹⁵ Fariborz Sahba (ur. 1948 r. w Iranie) – architekt tarasów Mauzoleum Baba i dyrektor budowy bahaickich projektów na Górze Karmel. Uzyskał dyplom ukończenia studiów architektury w 1972 r. na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu w Teheranie. W Iranie Sahba zaprojektował wiele prestiżowych budynków. W 1975 r. pokonując 45 innych architektów wygrał konkurs, na budowę domu modlitwy dla subkontynentu indyjskiego w New Delhi. Nad projektem pracował przez 10 lat jako architekt i kierownik budowy. Przy projekcie domu skupienia w New Delhi był zaangażowany 800 osobowy zespół inżynierów, majstrów i robotników. Samo komputerowe projektowanie konstrukcji zajęło 18 miesięcy. Budowla ta została uznana przez kanadyjskiego architekta Arthura Ericksona za „jedno z najznakomitszych osiągnięć naszego czasu, udowadniające, że przedsiębiorczość i duchowa wizja mogą sprawić cuda”.

¹⁶ Sullivan Louis Henry (1856-1924), amerykański architekt i teoretyk architektury, jeden z głównych przedstawicieli szkoły chicagowskiej. Propagator idei funkcjonalizmu. Pionier wysokościowego budownictwa szkieletowego, twórca typu nowoczesnego biurowca. Dzielił bryłę gmachu na trzy części: 1) usługową - parter i pierwsze piętro, 2) wysokościową - następne kondygnacje z jasnymi pokojami biurowymi, 3) gospodarczą - najwyższe piętro z pomieszczeniami zaopatrzonymi w niewielkie okna.

występującym czerwonym piaskowcem. Wnętrze budowli ogranicza 9 arkad, które stanowią główny element nośny konstrukcji zewnętrznej. Wentylacja i klimatyzacja w budynku jest grawitacyjna, natomiast okresowo w porze monsunowej uruchamiana jest wentylacja mechaniczna. Światło przedostaje się do wnętrza poprzez przestrzenie pomiędzy poszczególnymi płatkami kwiatu.

Budowla otrzymała liczne nagrody architektoniczne m.in. nagrodę Międzynarodowego Stowarzyszenia na Rzecz Architektury Sakralnej w 1987, w 1988 r. drugą nagrodę za strukturę budowli brytyjskiego Instytutu na Rzecz Struktury Budowli, w 1988 r. – Amerykańskiego Stowarzyszenia na Rzecz Iluminacji Budowli. W 2000 r. obiekt otrzymał nagrodę Amerykańskiego Instytutu Betonu za jedną z najlepiej wykonanych betonowych konstrukcji. Ta sama organizacja określiła budowlę mianem „Tadž Mahal XX wieku”.

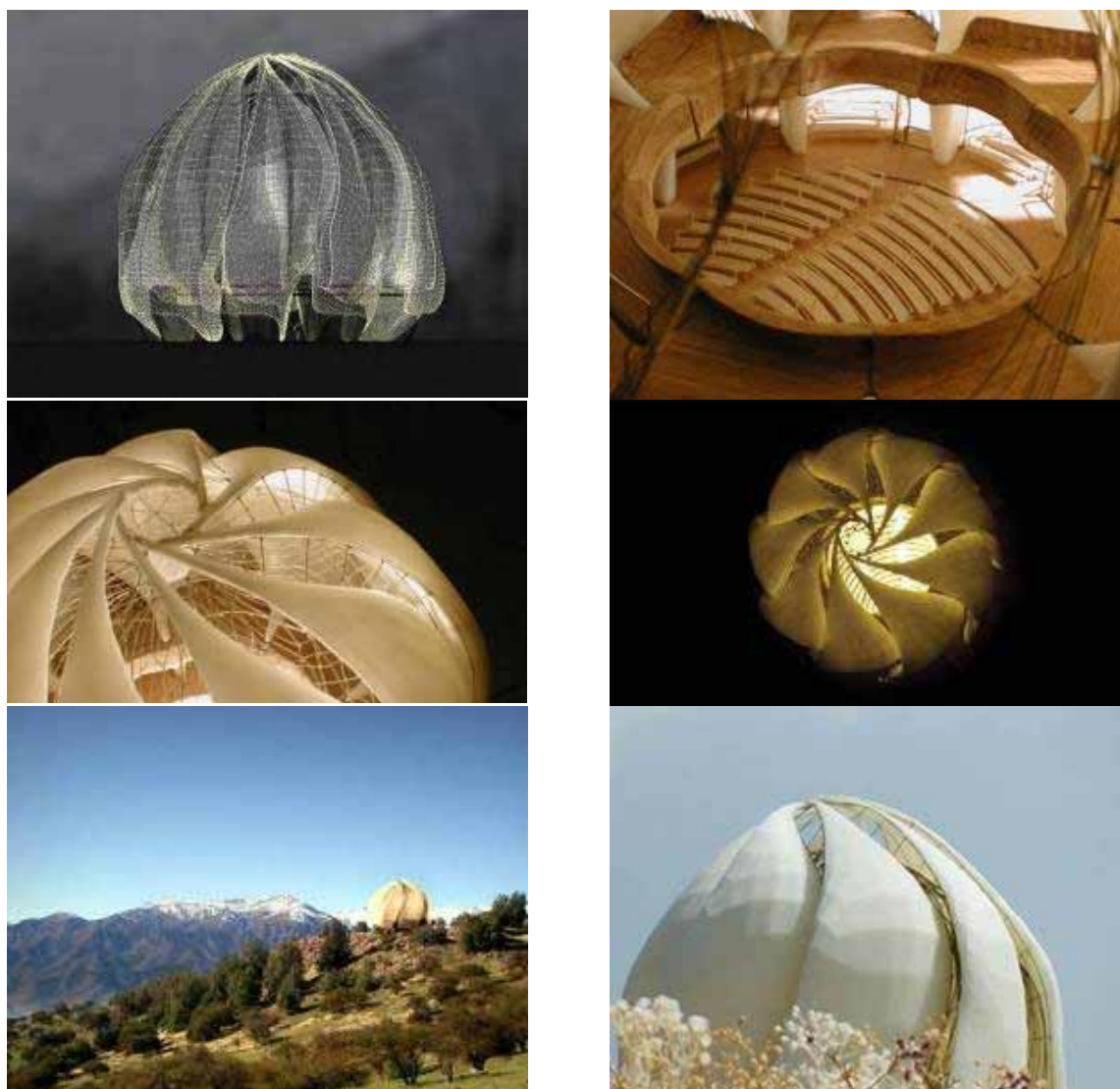

Ryc. 24-30 Dom Modlitwy w New Delhi

Chile – „Świątynia światła”

Dom Modlitwy w Ameryce Południowej jest obecnie nadal w trakcie budowy. Autorem koncepcji budowli jest kanadyjski architekt Simak Hariri, którego projekt wygrał konkurs na projekt pokonując 185 innych ciekawych, nadesłanych rozwiązań. Świątynia jest wznoszona 35 kilometrów od stolicy kraju – Santiago de Chile, na wysokości 620 m n.p.m. Z miejsca usytuowania świątyni roztacza się malowniczy widok na góry.

Centralna kopuła świątyni ma wysokość 30 m. w środku zaplanowano miejsce dla 600 osób. Budowla jest budowana z 8000 różnych elementów oraz 5000 połączeń, które zostały zaprojektowane komputerowo przez specjalistyczny program. Struktura stalowa umieszczona pomiędzy liśćmi, pomimo lekkości optycznej i zawieszenia w powietrzu będzie odporna na trzęsienia ziemi. Świątynia już teraz jest nazywana „Świątynią światła”, ponieważ wykorzystuje grę światła i cienia zarówno dziennego jak i sztucznego, prześwitującego przez szczeliny oraz materiał półprzepuszczalny - alabaster i szkło. Forma zewnętrzna budowli to dziewięć skrzyconych spiralnie liści, otoczonych dziewięcioma oczkami wodnymi i dziewięcioma ogrodami modlitewnymi. Wejścia w formie alkowy utworzone są z przerw pomiędzy liśćmi. Poprzez skrócenie spiralne liści do góry budowla wywołuje wrażenie optyczne wznoszenia myśli ku górze, czym idealnie wpasowuje się w swoją funkcję miejsca medytacyjnego. Zaprojektowano dwie warstwy liści wznoszących się nad oczkami wodnymi i otoczonych ogrodami. Liście zewnętrzne będą wykonane z odlewów szklanych, natomiast wewnętrzne z alabastru. Wnętrze jest równie proste jak w innych budowlach tego typu, w swej formie przypomina wnętrze kwiatu, wrażenie to potęgują liście przepuszczające światło oraz mosiężne okucia i drewniane ławy o lekkiej organicznej formie.

Ryc. 31-36 Dom Modlitwy w Santiago de Chile.

Zakończenie

Domy Modlitwy bahaitów z pewnością mogą stać się atrakcją turystyczną dla odwiedzających – zarówno tych interesujących się turystyką kulturowo-religijną, jak i tych, którzy chętniej określiliby się mianem „tylko” turystów kulturowych. Powodów, dla których Domy Skupienia mogą stać się magnesem turystycznym jest kilka. Przede wszystkim ciekawa jest sama - mało znana - religia. Wizyta w świątyni, obserwacja modlitw, rozmowa z wiernymi z pewnością mogą stać się interesującym spotkaniem dla każdego turysty. Z kolei przyjęte przy wznoszeniu tych budowli sakralnych założenie, że świątynie bahickie są przeznaczone dla wyznawców wszystkich religii i obrządków, stanowi wyraz daleko idącej tolerancji i wręcz prowokuje do organizowania w tych budynkach spotkań o charakterze ekumenicznym czy konferencji poświęconych tolerancji i równouprawnieniu religii, płci, ras, czy preferencji osobistych. Dodatkowym wabikiem może stać się specyficzna, piękna w swej prostocie architektura inspirowana i w pewien sposób ograniczona ramami religii. Z jednej strony klasyczna w formie (wielokąt zwieńczony kopułą), jednocześnie na wskroś nowoczesna w myśleniu o jej wykorzystaniu (od „Bauhausu” po najnowsze osiągnięcia inżynierii). Jest to architektura specyficzna w swej dążności do wykorzystania szlachetnych i niejednokrotnie drogich kamieni (jak marmur czy onyks) i w kompozycji w przestrzeni, gdzie to, co stworzone przez człowieka (budynek) pozostaje w ścisłej harmonii z naturą (ogrody i założenia wodne). Jest ona intrygująca w swej otwartości – gdzie w ramach ogólnych założeń religii zawsze pozostaje przestrzeń dla tego co jest możliwie jak najbliższe lokalnej społeczności.

Naturalnie trudno spodziewać się, aby w najbliższej przyszłości organizowane były specjalne wycieczki śladami kultury i architektury bahaickiej. Głównym problemem takiej trasy tematycznej byłaby olbrzymia odległość pomiędzy jej kolejnymi obiektami. Jednak przy powiększeniu powszechnej wiedzy na temat tej religii oraz specyficznej związanej z nią architektury, można spodziewać się analogicznie zwiększonego zainteresowania tymi obiektami i włączenia ich do wypracowanych już przez organizatorów wycieczek tras wiodących przez obszary popularne wśród turystów oraz na formalne listy obiektów szlaków kulturowych.

Bibliografia

- Drozdowicz Z., 1997, *Nowe religie orientalne*, „Wiedza i Życie”, Nr 11.
- Esslemont, J.E., *Bahá'u'lláh i nowa era. Wprowadzenie do wiary bahá'í*, przekład z angielskiego "Bahá'u'lláh and the New Era": Lidia Zamenhof, Wydawnictwo Narodowego Zgromadzenia Duchowego Bahaitów w Polsce, Hajdane 1992.
- Jackowski A., *Pielgrzymki i turystyka religijna w Polsce*, Instytut Turystyki, Warszawa 1991.
- Oniszk-Popławska A., *Najnowsza wizja architektury sakralnej*, www.ithink.pl/artykuly/styl-zycia/podroze-i-turystyka/najnowsza-wizja-architektury-sakralnej (dostęp: 1.07.2010)
- Mikos von Rohrscheidt A., 2008, *Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy*, GWSHM, Gniezno 2008.
- Wiara Bahá'í*, - folder biura informacyjnego Międzynarodowej Wspólnoty Bahaickiej, przekład z tekstu angielskiego: *The Bahá'í Faith*.
- Tworuschka M. i U., 2009, *Religie świata – inne religie*, Biblioteka Gazety Wyborczej, Wyd. AGORA SA, Warszawa
- Oficjalny portal wspólnoty bahaickiej w Polsce: www.bahai.org.pl (dostęp: 1.07.2010).
- http://www.eioba.pl/a105257/bahaicka_architektura_sakralna (1.07.2010)
- <http://religie.wiara.pl/wydruk.php?grupa=6&art=1035807980&dzi=1035559640&katg=>
- <http://www.ithink.pl/artykuly/styl-zycia/podroze-i-turystyka/swiatynia-swiatla>

Fotografie

Archiwum Biura Prasowego Wiara Baha'i w Warszawie,
<http://media.bahai.org/subjects/locations/temples/australia?first=10>, oraz zdjęcia własne autora (Indie).

Autor wyraża podziękowanie p. Agnieszce Szopińskiej – z Biura Prasowego Wiara Bahá'í w Polsce (nsa@bahai.org.pl) za udostępnienie materiałów i cenne uwagi do napisanego artykułu

The sacred architecture of Baha'i, the youngest religion in the world, as a destination for cultural tourism

Summary:

The central point of the following study is the issue of cultural-religious tourism. With cultural and religious diversity of India in the background, the author describes the idea of Baha'i religion in the perspective of the architectural assumptions of its temples, so called Houses of Worship. The author briefly describes the history and main assumptions of the youngest monotheist religion, and he also presents the relation between the fundamental assumptions of the faith and its sacred places. The study closes with a trial analysis of the potential influence of the Houses of Worship on cultural tourism development.